

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження
Христини Миронівни Пелех
**«Риси індивідуального стилю вокально-хорової творчості
Богдана-Юрія Янівського»,**
представлене до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Дисертаційне дослідження Христини Миронівни Пелех присвячене осмисленню творчості Богдана-Юрія Янівського – одного з яскравих і неординарних українських композиторів другої половини XX – початку XXI століття. У даній роботі вперше широко представлено вокально-хорову творчість композитора, водночас осмислено об'єм усіх сфер його творчої спадщини.

Про Б.-Ю. Янівського – композитора, піаніста, педагога, диригента, музично-громадського діяча, на жаль, написано небагато, адже життєтворчість майстра не так часто ставала предметом уваги науковців. Спородично про митця з'являлися статті, здебільшого до ювілейних дат, але ґрунтовної праці про цю непересічну особистість довелося чекати тривалий час. І ось «першою ластівкою» стало дисертаційне дослідження Х. Пелех, присвячене вокально-хоровій творчості.

Багатогранна й обширна творча спадщина Б.-Ю Янівського – одне з тих явищ художньої культури, без яких багата панорама досягнень української музики 70-х років XX – початку XXI століття була б неповною. Творчість майстра не тільки відображає характерні тенденції епохи, а й доповнює, розширює їх, збагачуючи художню свідомість сучасників. Твори талановитого майстра вирізняються яскравою індивідуальністю і самобутністю, вони удостоїлися високої оцінки професійних музикантів і слухачів. Адже кожна нова вокально-хорова партитура композитора викликає глибокий інтерес, оскільки у них у повному обсязі проявляється авторський «почерк» композитора, нестандартність його мислення, намагання широко відобразити у музиці смислове значення й емоційне забарвлення поетичного тексту. Осмислення ж поставлених у дисертації завдань, як і їх неординарне

вирішення, вимагає багатогранного розуміння задумів художника. Саме таку мету ставить перед собою здобувачка.

Відразу зазначу, що написанню дисертації передувала тривала пошукова робота, адже основний акцент дослідницької праці здобувачки припав на віднайдення, вивчення творів композитора, які знаходилися у різних архівах. Так, значна частина архіву композитора була передана у фонд нот Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника, інші – у ЛНМА імені М. В. Лисенка, Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької та ін. Х. Пелех довелося впорядкувати ці твори, а окремі – вперше «відкрити», оскільки вони експонувалися в рукописному варіанті.

Серед багатьох проблем, що порушує Х. Пелех, вперше ґрунтовно досліджується вокально-хорова творчість. З огляду змісту роботи стає зрозуміло, що дисертантка добре обізнана з камерно-вокальною та хоровою спадщиною композитора. Про це свідчить значний обсяг опрацьованого матеріалу, зокрема не тільки теоретичного, а й нотного, апробованого здобувачкою у практичній роботі зі студентами у класі диригування та хоровому класі.

Дослідження музичного мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ століття крізь призму індивідуального стилю окремої творчої особистості є вельми складним завданням сучасного музикознавства. Доступність нечисленних матеріалів про Б.-Ю. Янівського у відкритих джерелах і уявна легкість здійснення наукових досліджень тільки видаються простим шляхом. Робота над дисертацією пов'язувалася з вивченням історичних процесів і явищ, які мали безпосередній вплив на творчість композитора. Саме на цьому шляху Х. М. Пелех виявила цілеспрямованість «першовідкривача» у розкритті обраної наукової теми. Адже проблема стилю, як і жанру, форми і змісту, – одна з фундаментальних у музикознавчій науці.

У поняття музичного стилю включається гармонічний, мелодичний, поліфонічний і ритмічний матеріал, способи його використання, так само форма, інструментування та інші фактори, що визначають характер музичного твору, враження, яке він справляє на слухачів. Індивідуальний стиль

композитора вирізняється сукупністю певних інтонацій, поспівок, мотивів, притаманних даному автору. Це композиторська «манера» започатковувати мелодію, гармонічну мову, метро-ритміку тощо. Здебільшого музикознавці позиціонують індивідуальний стиль композитора як «стильову константу», під якою розуміють комплекс постійних, стабільних елементів, які зустрічаються у творах майстра. Втім, вельми часто основна частина музичного матеріалу в кожній наступній композиції оновлюється.

У дисертації, відповідно до змісту, здійснено ґрунтовний аналіз траєкторії життєвого та творчого шляху композитора, виокремлено музично-освітнє середовище як чинник професійного становлення митця та багатогранності його особистості (перший розділ), увиразнено риси композиторського письма у вокальній творчості Б.-Ю. Янівського на вірші М. Шашкевича, І. Франка, Б. Стельмаха, поетів-сучасників (другий розділ); схарактеризовано маловідомі взірці вокально-хорового жанру – духовні і світські композиції, твори патріотичної тематики і композиції на власні тексти (третій розділ). І така структура вже засвідчує важливість, і, звичайно, своєчасність появи роботи. Адже, не дивлячись на безперечну значущість, творчий «портрет» митця у цілісності складових його обдарувань, риси індивідуального стилю композитора досі не стали предметом спеціального дослідження. Саме це визначає новизну й актуальність дисертації Х. М. Пелех.

Оскільки найменш вивченою в українському музикознавстві є композиторська сфера діяльності музиканта, безумовну наукову цінність мають другий і третій розділи. Особливо вагомим у відкритті нового погляду на вокально-хорову творчість Б.-Ю. Янівського є і пропонований для аналізу матеріал. У цих розділах дисертації аналізуються як популярні твори, так і ті, які раніше не фігурували у наукових студіях і вперше введені до наукового обігу («Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої”», «Вітчизна», «Вставай, Україно!», «Земле святая», «О мово моя» та ін.). Зібрані авторкою представленої роботи рукописні та опубліковані вокально-хорові твори Б.-Ю. Янівського дозволили представити широку панораму спадщини композитора. Завдяки ретельному аналізу Христина МIRONІВНА робить

висновок, що риси індивідуального стилю композитора яскраво проявилися саме у вокально-хоровому жанрі, що було зумовлено концентрацією «авторської мови» і загального музичного тону висловлювання.

У вокально-хорових творах композитора послідовно та переконливо розкриваються характерні особливості творчого «почерку» композитора, його художнього світогляду. У роботі Б.-Ю. Янівський постає як художник-мислитель, що прагне пізнати навколишній світ у всіх його контрастах, почасти і протиріччях. У вокально-хорових творах композитора реалізувалися пошуки яскравої образності, нових прийомів і засобів виразності, потяг до українського народно-пісенного мистецтва.

У вокально-хорових композиціях у концентрованому вигляді знайшли віддзеркалення головні риси індивідуального стилю майстра: тонкість та оригінальність творчого задуму, глибина думки, котрі завжди поєднуються з яскравою образною виразністю музики. Вокально-хорові твори Б.-Ю. Янівського вирізняє широта тематичного діапазону, емоційного змісту.

Варто відзначити й акцентований дисертанткою органічний синтез художнього слова і музики, тонке проникнення в образний зміст і характер поетичного першоджерела. Використання музичних форм зумовлене авторським прочитанням вірша. Саме музичні форми концентрують характерні риси творчого стилю композитора – прагнення до музичної єдності, цілісності драматургії, до архітектонічної пропорційності та гармонійності композиції.

Значне місце посідають у роботі аналітичні дослідження творчого методу та індивідуального стилю Б.-Ю. Янівського. В аналізі творчої практики майстра авторка слушно наголошує на таких особистісних рисах, як вроджений талант, належний професіоналізм, забезпечений високим фаховим вишколом, що розпочався ще в лоні родини, відтак – спеціалізованій музичній школі та Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка.

Поява цієї роботи є цінною з багатьох причин: по-перше, вже завдяки самій тематиці, пов'язаній із науковим осмисленням життєтворчості Б.-Ю. Янівського; по-друге, завдяки прагненню дисертантки розкрити особливості творчого методу Б.-Ю. Янівського, актуалізувати маловідомий

широкому загалу вокально-хоровий доробок митця у контексті суперечливого періоду другої половини XX – початку XXI ст. вдалося вийти на узагальнення специфічних стильових особливостей.

Структура дисертації є логічною, вона скоординована з метою дослідження – «вирізнити риси індивідуального стилю вокально-хорової спадщини Б.-Ю. Янівського» (с. 27). Досягається мета, як впливає з предмета дослідження, шляхом вивчення «стильових та композиційних особливостей вокально-хорових опусів майстра» (с. 27). Здобутком Х. Пелех вважаємо те, що вона вперше широко залучила до дослідження вокально-хорові опуси Б.-Ю. Янівського через комплекс придатних методів, як-от біографічний, аналітичний, семантичний, історико-культурологічний, теоретичного узагальнення.

Робота вирізняється ясністю, логічністю викладу матеріалу. Авторка виявила здатність до проведення ретельного, глибокого аналізу вокально-хорової творчості композитора, що дало змогу увиразнити особливості кожного представленого у роботі твору, а на їх основі узагальнити риси індивідуального композиторського письма.

Не викликає сумніву теоретична і практична значущість дисертаційного дослідження: його матеріал може використовуватися у лекційних курсах, присвячених проблемам історії розвитку вокально-хорового мистецтва та виконавства.

Теоретичні узагальнення і конкретні характеристики семантики комплексу головних елементів музичного мовлення вокально-хорових творів композитора, будуть корисні як у науковій розробці тем, так і для розширення репертуарних можливостей виконавців.

У Висновках дисертаційного дослідження Христина Миронівна коректно пов'язує поставлені завдання з узагальненнями, осмисленими повно й об'єктивно.

Серед питань, які виникли під час читання дисертації Х. Пелех, виокремимо такі:

1) У вокально-хорових творах Б.-Ю. Янівський здебільшого звертався до творчості поетів-сучасників. Як Ви можете це пояснити?

2) Б.-Ю. Янівський творив у радянську добу і в період незалежності Української держави. Чи це знайшло відбиток у його вокально-хоровій творчості?

3) Оскільки у дисертаційному дослідженні йдеться про індивідуальний стиль вокально-хорових творів Б.-Ю. Янівського, хотілося б уточнити в Авторки, що Ви вкладаєте у поняття «індивідуальний стиль композитора»?

Підсумовуючи, зауважу, що робота Х. М. Пелех є вагомим і цінним для сучасного музикознавства дослідженням, у якому глибоко і аргументовано осмислюється музичний матеріал. Вдало обрана тема дослідження розкрита з різних методологічних позицій, особливо детально розглянуті питання індивідуального стилю Б.-Ю. Янівського, виокремлені його риси.

Подана до захисту дисертація «Риси індивідуального стилю вокально-хорової творчості Богдана-Юрія Янівського» Христини Миронівна Пелех відповідає пп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р., затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023. Все вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що авторка роботи Христина Миронівна Пелех заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Оксана БОБЕЧКО,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін
та інструментальної підготовки
ДДПУ імені Івана Франка

Def!

